

PhDr. Simona Binková, CSc.
Středisko ibero-amerických studií
FF UK v Praze

Posudek vedoucí diplomové práce

Sylvie Keilová, *František Pelíšek (1896-1937). Český malíř v Brazílii: analýza jeho zápisků*, Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav románských studií, Praha 2012, 57 str. + příl.

Sylvie Keilová, studentka portugalistiky, si jako téma své práce zvolila jednu z kapitol česko-brazílských vztahů, konkrétněji - týkající se vystěhovalectví do Brazílie. Toto široké téma v širším časovém kontextu klade i před zkušené historiky (u nás např. B. Baďura, I. Barteček) obtížné úkoly, např. stanovit, kteří z vystěhovalců z Rakousko-Uherska (do r. 1918 a setrvačností i později) byli Čechy, Němci, případně českými Němci, což značně komplikuje především věrohodnost statistik. Proto ráda přijala výzvu zpracovat životní osudy jednoho z vystěhovalců do Brazílie již z doby vzniku československého státu a v době navázání diplomatických styků mezi oběma zeměmi. Nedávno se blízké problematice věnovala jiná diplomová práce zabývající se osobností Jana Klecandy-Havlasa, prvního československého vyslance v Brazílii, kde působil v letech 1920-1924 (Lucie Kratochvílová, *Jan Havlasa, jeho život a vztah k Brazílii*, FFUK, Praha 1912). Obě práce se tak časově a zčásti i obsahově do jisté míry doplňují a rozhojňují naši představu o československo-brazílských vztazích na počátku 20. stol.

Sylvie Keilová získala přístup k jedinečnému prameni – k deníkovým zápiskům Františka Pelíška (1896-1937), který v mládí spolu se dvěma přátely odjel do Brazílie (roku 1920). Pelíšek, studující předtím na pražské UMPRUM, se časem prosadil jako profesor malby na Institutu krásných umění v Portu Alegre (Rio Grande do Sul) a žil tam až do smrti, bez velkých kontaktů se starou vlastí. Díky tomu se velká část jeho osobní i umělecké pozůstalosti dochovala právě tam a je postupně zpracovávána místními historiky umění. Nicméně česky psané záznamy z počátku jeho kariéry jim pro jazykovou bariéru zůstávaly nepřístupné.

Diplomantka se nezalekla obtíží spojených s paleografií rukou psaných záznamů vznikajících mnohdy v prostorovém nepohodlí zaoceánského plavidla nebo provizorních bydlíšť, ani značného rozsahu deníků zahrnujících především léta 1920-1927 (resp. dokumenty pokrývající i léta 1928-1937, celkem přes 300 str.!). Provedla jejich – alespoň částečnou – transkripci, ale na úplný přepis mnohdy špatně čitelných pasáží v této fázi musela

rezignovat. Právě na základě těchto autobiografických zápisků, jejichž obsah doposud unikál brazilským kolegům, se snaží rekonstruovat Pelíškovy pohyby k odjezdu z vlasti a také první peripetie jeho nového života: dva roky strávené nejprve v Riu de Janeiru a v Curitiba a nakonec jeho působení v Porto Alegre, nejen na Institutu, ale i mimo něj, dotýká se jeho samostatných výstav i účasti na těch kolektivních, stejně jako ilustrátorského díla, především pro tehdejší časopisy. Pelíšek byl zjevně schopným karikaturistou a mistrem zkratky, jak plyne i z jeho ilustrací k vlastním deníkům, úspěšným malířem a přizván byl i k sochařské tvorbě..

Keilová v rámci možností sleduje Pelíškův život od jeho narození až po úmrtí (dokumentuje je mj. dohledáním záznamu v kutnohorské matrice narozených i brazilským smutečním oznámením), zasazuje jeho život do širšího kontextu uměleckého, společenského i politického (viz kap. Významné události, Významní krajané...), i když právě v této části by bylo dále co prohlubovat. V mnoha případech totiž zmíní nějaký fakt, ale nedokáže z něj již vytěžit větší badatelský přínos – má zjištěno, že Pelíškovým rodištěm je Kutná Hora, ale neupozorní na omyl většiny brazilských internetových zdrojů, které jej uvádějí jako Pražana; u Leo Vymlátíla (Martena) by bylo zajímavé uvést jeho filmografii, charakteristiku jím režírovaných filmů, upozornit, že mezi svým prvním (1920) a pak definitivním odchodem do Brazílie (30. léta) působil zřejmě znovu v ČR, dá-li se věřit skrovným informacím z české i brazilské strany; stejně tak by bylo možné se o něco více rozepsat o Pelíškově „kariéře“ u filmu; Pelíškovy fragmentární komentáře k Havlasovi (rozptýlené mezi kap. 3.3, 3.4. a 3.5) by stálo zato koncentrovat na jednom místě; krajan lékař Adolpho Riczanek (str. 38) není explicitně ztotožněn s předsedou krajanského spolku Adolfem Říčánkem (str. 50); o Karlovi (str. 30) se uvádí, že nelze dohledat, o koho se jedná, ale na str. 18 a 44 figuruje jeho příjmení, a naoplátku se tam vytrácí dřívější sdělení o jeho malířské činnosti v Brazílii; o Pelíškově učiteli Em. (Emanuelu) Dítěti (1862-1944, synovi stejnojmenného otce, rovněž malíře), jež Brazilci mylně uvádějí jako Emila (Emilio), nepadne bližší komentář, přestože byl na UMPRUM mj. učitelem Josefa Čapka nebo budoucího významného architekta Otto Rothmayera; mezi Pelíškovými kolegy a žáky z Institutu v Porto Alegre uvedenými v denících by byla na místě informace o řadě jeho dalších žáků, mezi nimiž zaujme internetová reference o Ladislavovi Náhlovském (Ladislau Nahlovsky, 1906-1992), snad rovněž rodáku z Kutné Hory; chybí mi elementární informace k portrétu Olinta de Oliveiry, lékaře a intelektuála, který stál u zrodu Institutu krásných umění). Jde o nepříliš podstatná, ale přece jen prohlubující zjištění, která by práci dala ještě další rozměr. Faktem je, že jde často o údaje, jež vyžadují pracné dohledávání.

Ocenit je naopak třeba zasazení Pelíškova individuálního osudu do kontextu českého vystěhovalectví (kap. 2) a snahu o osvětlení historicky relevantních událostí z doby jeho pobytu v Brazílii (kap. 3.7. – i zde by byl ještě prostor k zamyšlení: nad Pelíškovým osobním postojem k událostem 30. let a k Getúliu Vargasovi, s nímž se setkal přímo i nepřímo, v zadáních výtvarných děl, srov. spoluautorství pomníku Aparícia Borgese).

Přínosem práce je poskytnutí primárních informací o osobnosti v ČR na poli výtvarném zcela neznámé, jež se ovšem v českém prostředí a pod vedením českých učitelů formovala, ale která profesního úspěchu dosáhla až v zahraničí. Zhodnocení Pelíškova výtvarného přínosu bude zřejmě na historických umění, nicméně diplomová práce Sylvie Keilové jim k tomu „prošlapává“ faktografickou cestu (zvědavého čtenáře její dipl. práce by jistě potěšila hojnější výtvarná příloha, nicméně ona vsadila spíše na životopisný aspekt, k němuž jí východisko poskytly právě malířovy osobní zápisky; do budoucna – v naději, že Keilová svou dosavadní průpravnou práci zúročí i k přípravě edice - bych doporučila konzultovat krajanské osobnosti ještě s knižním dílem Fr. Čecha-Vyšaty). Hodnotím tedy především odvahu vypořádat se s „mezikontinentálním“ tématem a nedostatkem zpracovaných podkladů. Z těch existujících čerpala vedle historických prací také z uměnovědných příruček, našla cestu do archivu (SOA Praha), i krajanského časopiseckého fondu v Náprstkově muzeu. Celkově jde o práci poctivou, po stránce formální (citace, jazyk) prakticky bezchybnou, zcela jistě samostatnou a s ohledem na novost tématu a práci s rukopisným pramenem i značně obtížnou.

Práce rozhodně splňuje podmínky kladené na diplomovou práci a doporučuji ji k obhajobě, s předběžným hodnocením výborně až velmi dobře.

V Praze, 6.9.2012